

IFAU

Institutet för arbetsmarknads- och
utbildningspolitisk utvärdering

Är lesbiska föräldrar mer jämställda?

Ylva Moberg

RAPPORT 2016:9

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Arbetsmarknadsdepartementet med säte i Uppsala. IFAU ska främja, stödja och genomföra vetenskapliga utvärderingar. Uppdraget omfattar: effekter av arbetsmarknads- och utbildningspolitik, arbetsmarknadens funktionssätt och arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen. IFAU ska även sprida sina resultat så att de blir tillgängliga för olika intressenter i Sverige och utomlands.

IFAU delar även ut forskningsbidrag till projekt som rör forskning inom dess verksamhetsområden. Forskningsbidragen delas ut en gång per år och sista dag för ansökan är den 1 oktober. Eftersom forskarna vid IFAU till övervägande del är nationalekonomer, ser vi gärna att forskare från andra discipliner ansöker om forskningsbidrag.

IFAU leds av en generaldirektör. Vid institutet finns ett vetenskapligt råd bestående av en ordförande, institutets chef och fem andra ledamöter. Det vetenskapliga rådet har bl.a. som uppgift att lämna förslag till beslut vid beviljandet av forskningsbidrag. Till institutet är även en referensgrupp knuten där arbetsgivar- och arbetstagersidan samt berörda departement och myndigheter finns representerade.

Rapporterna finns även i tryckt format. Du kan beställa de tryckta rapporterna via telefon eller mejl. Se nedanstående kontaktinformation.

Postadress: Box 513, 751 20 Uppsala
Besöksadress: Kyrkogårdsgatan 6, Uppsala
Telefon: 018-471 70 70
Fax: 018-471 70 71
ifau@ifau.uu.se
www.ifau.se

IFAU har som policy att en uppsats, innan den publiceras i rapportserien, ska seminariebehandlas vid IFAU och minst ett annat akademiskt forum samt granskas av en extern och en intern disputerad forskare. Uppsatsen behöver dock inte ha genomgått sedvanlig granskning inför publicering i vetenskaplig tidskrift. Syftet med rapportserien är att ge den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska diskussionen ett kunskapsunderlag.

Är lesbiska föräldrar mer jämställda?^a

av

Ylva Moberg^b

2016-04-28

Sammanfattning

I den här uppsatsen jämförs inkomstskillnader mellan partner i lesbiska och heterosexuella par före och efter att de skaffat barn. Huvudresultatet är att lesbiska par, jämfört med heterosexuella, har en jämnare inkomstfördelning inom paret efter att de blivit föräldrar. Detta gäller även vid en jämförelse av lesbiska och heterosexuella par som hade samma inkomstnivåer och inkomstskillnad inom paret innan de fick barn. Resultaten kan tolkas som att lesbiska par har en mer jämlik fördelning av hushållsarbete och omsorg om barnen. Att lesbiska par är mer jämställda kan delvis förklaras av att de kan "turas om" att föda parets barn och därmed tar varsin längre period med föräldradighet. Detta bidrar till en mer jämlik inkomstutveckling inom lesbiska par. Andra möjliga förklaringar är att heterosexuella par påverkas på ett annat sätt av traditionella könsroller, samt skillnader i normer och värderingar.

^a Denna rapport bygger på Moberg (2016) "Does the gender composition in couples matter for the division of labor after childbirth?", IFAU Working paper 2016:8. Jag vill tacka för värdefulla kommentarer från Eva Mörk, Lina Aldén, Helena Holmlund, Oskar Nordström Skans, Peter Skogman Thoursie, Erica Lindahl, Per Johansson och Lovisa Persson samt seminariedeltagare vid Work-Family Research Conference 2014 i Stockholm, UCLS:s Doctoral Workshop 2014, EEA-kongressen 2014 i Toulouse, Nationella Konferensen i Nationalekonomi 2014 i Umeå, CWF-konferensen 2015 i Malmö och ASSA-konferensen 2016 i San Francisco.

^b Uppsala Center for Labor Studies (UCLS) vid Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet, ylva.moberg@nek.uu.se

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Föräldraförsäkringen och den juridiska situationen för samkönade par med barn i Sverige.....	4
3	Datakällor	6
4	Inkomstfördelningen inom lesbiska och heterosexuella par.....	8
5	Metod och urval.....	10
6	Resultat	13
7	Hur kan skillnaderna i inkomstgapets utveckling mellan par förklaras? 15	
7.1	Fördelningen av föräldraledigheten.....	15
7.2	Biologiska begränsningar	16
7.3	Påverkar partnernas kön beslutsprocessen inom par?.....	18
8	Slutsatser.....	19
	Referenser	20

1 Inledning

Den könsbundna arbetsfördelningen inom (heterosexuella) par, det vill säga att kvinnan ägnar med tid åt hushållsarbete och mannen ägnar mer tid åt lönearbete, blir betydligt mer uttalad efter att paren fått sitt första barn (SCB, 2012). Samma slutsats har nåtts i studier som visar att närvaron av små barn stärker en traditionell arbetsfördelning inom par i Sverige (Dribe och Stanfors, 2009). Tidigare studier visar också att kvinnors inkomster påverkas mycket mer negativt än mäns efter första barnets ankomst. Detta beror främst på att kvinnans inkomster först faller kraftigt och sedan utvecklas svagare än mannens (Angelov m.fl., 2016). Dessa resultat visar att kvinnor bär en större ekonomisk kostnad i form av inkomstbortfall och förlorade karriärmöjligheter i samband med föräldraskap.

Trots dessa mönster har nationalekonomiska modeller inte lagt så stor vikt vid betydelsen av kön och könsnormer för att förklara pars beteende, utan har istället ofta utgått ifrån att arbetsfördelningen uppstår enbart som ett resultat av ekonomiskt rationella val. Syftet med den här uppsatsen är därför att undersöka om och hur makarnas kön har betydelse för arbetsfördelningen inom par efter att de fått barn. Med betydelsen av kön menas här alla de sätt på vilket makarnas biologiska kön, könsidentitet och normer knutna till kön kan ha betydelse för makarnas uppdelning av tid ägnad åt förvärvsarbete och tid ägnad åt arbete i hemmet. För att kunna säga något om betydelsen av makarnas kön så jämförs inkomstfördelningen inom par med olika könssammansättning, före och efter att paren fått sitt första barn. Närmare bestämt så jämförs par som består av en man och en kvinna med par som består av två kvinnor. Inkomstfördelningen inom par tolkas i uppsatsen som ett mått på hur paret väljer att fördela tiden som krävs för att ta hand om barnet och sköta hushållsarbetet och tid som ägnas åt lönearbete. Om t.ex. en av föräldrarna får lägre inkomster efter att barnet är fött så tyder det på att hen ägnar mindre tid åt lönearbete och mer åt hemarbete. Genom att jämföra hur inkomstgapet inom lesbiska och heterosexuella par förändras när paren skaffar barn så går det att säga något om skillnader i arbetsfördelning mellan par med olika könssammansättning efter att de blivit föräldrar. Om inkomstgapet inom par med olika könssammansättning förändras på olika sätt så tyder det på att paren väljer att fördela tid för hemarbete och lönearbete på olika sätt. Detta kan tolkas som att föräldraparens könssammansättning har betydelse för deras val.

Studiens huvudresultat är att lesbiska par generellt sett har mindre inkomstskillnader inom paret efter att de fått barn, även vid en jämförelse av lesbiska och heterosexuella par som hade samma inkomstskillnad innan de fick barn. Inom heterosexuella par sjunker kvinnans inkomster när paren får barn, medan

mannens inkomster inte påverkas på samma sätt. De lesbiska paren får initialt ett större inkomstgap när barnet föds, då den födande mamman ofta är föräldraledig längre, men gapet krymper sedan och återgår till sin ursprungliga nivå. Därefter har de lesbiska paren en betydligt mer jämlik inkomstutveckling än heterosexuella par. Detta kan tolkas som att lesbiska par, givet samma ekonomiska situation innan föräldraskap, väljer en mer jämställd fördelning av tid ägnat åt barnomsorg och hushållsarbete och tid ägnad åt lönearbete.

Att par med olika könssammansättning beter sig olika kan bero på att de påverkas på olika sätt av könsnormer och sin könsidentitet. Analysen visar dock att lesbiska och heterosexuella par fördelar föräldraledigheten på ett likartat sätt givet snarlika ekonomiska förhållanden inom paren men att lesbiska partner, i de fall de skaffar flera barn, ofta väljer att föda ett barn var vilket kan resultera i varsin längre period av föräldraledighet och därmed påverka partnernas inkomstutveckling.

Rapporten är upplagd på följande sätt: I nästföljande avsnitt ges relevant bakgrundsinformation om villkoren för barnfamiljer i Sverige. Främst beskrivs föräldraförsäkringen och den juridiska situationen för samkönade par med barn. Sedan beskrivs datamaterial, deskriptiv statistik samt metod och urval som används i analysen. Därefter presenteras resultaten samt en diskussion om mekanismerna bakom dem. Sist i rapporten sammanfattas slutsatserna.

2 Föräldraförsäkringen och den juridiska situationen för samkönade par med barn i Sverige

Föräldraförsäkringen infördes i Sverige 1974. Föräldraledigheten har reformerats och utvidgats över tid, från 12 till 15 månader 1989, och till 16 månader fr.o.m. 2002. 1995 infördes den första så kallade pappamånaden, vilket innebar att 30 dagar var öronmärktes till vardera föräldern. År 2002 utökades föräldraledigheten med ytterligare 30 dagar, samtidigt som 30 dagar till blev öronmärkta till vardera föräldern. Ända sedan införandet av föräldraledigheten har mammorna tagit ut den största andelen. Pappornas andel av uttaget har stigit från 0,5 procent 1974 till runt 25 procent år 2013. Större delen av ökningen har skett efter 1995 då den första pappamånaden infördes.

Enligt de nuvarande reglerna får varje föräldrapar 480 dagar (16 månader) med föräldrapenning för varje barn. Föräldrapenningen motsvarar under 390 av dessa dagar (13 månader) 80 procent av den mottagande föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst (SGI), vanligtvis föräldrarnas arbetsinkomster under det senaste året. Under resterande 90 dagar så ges föräldrapenningen på en

lägre fastställd nivå, just nu 180 kronor per dag. Av de 390 dagar som ges på SGI-nivå så är 60 dagar (två månader) knutna till vardera föräldern¹.

För att kunna få föräldrapenning från Försäkringskassan så måste man vara barnets biologiska förälder eller vårdnadshavare. Man kan dock också få föräldrapenning om man bor tillsammans med barnets förälder och antingen har barn tillsammans sedan tidigare, är gifta eller är registrerade partner. Det är med andra ord möjligt att vara föräldraledig med ett barn även om man inte är barnets biologiska förälder eller vårdnadshavare. Denna möjlighet har funnits för samkönade par sedan 2003.

Förutom möjligheten till föräldraledighet så har svenska föräldrar flera andra rättigheter. Alla föräldrar har rätt att ta tjänstledigt för att vara hemma med barnet, med eller utan föräldrapenning, under barnets första 18 månader. Därefter så har föräldrarna rätt att minska arbetstiden med 25 procent fram till dess att barnet fyllt åtta år. Föräldrar och andra nära anhöriga har också möjlighet att vara hemma med tillfällig föräldrapenning, så kallad vård av sjukt barn (VAB), om barnet är sjukt. De flesta av dessa rättigheter har funnits sedan 1970-talet men har inte gällt för samkönade par med barn förrän under senare år. Samkönade pars förhållanden blev först juridiskt erkända i och med lagen om homosexuella sambor 1988 och partnerskapslagen 1995. År 2003 blev det möjligt för två personer av samma kön att bli juridiskt erkända som föräldrar till samma barn. Samkönade par fick då möjlighet att ansöka om att adoptera på samma sätt som heterosexuella par. I praktiken har det dock visat sig svårt för samkönade par att adoptera barn framför allt eftersom de flesta länder varifrån barn adopteras inte vill att barnen hamnar hos homosexuella par samt att det funnits en ovilja hos svenska adoptionsorganisationer att hjälpa samkönade par att adoptera. Enbart ett fåtal sådana adoptioner har därför skett. Istället har samkönade par skaffat barn genom att den ena partnern blir biologisk förälder till ett barn och den andre blir adoptivförälder till barnet, så kallad närstående-adoption.

I juli 2003 blev sambolagen könsneutral så att samma lagstiftning gäller för alla sambopar, även samkönade. Om en kvinna i ett sambopar föder ett barn så blir hon automatiskt barnets juridiska förälder. Hennes partner, vare sig det är en kvinna eller man, måste däremot registrera sig som barnets förälder. Den här registreringen kan ske redan innan barnet är fött. Lagen är formellt sett lika för alla par men används i praktiken olika beroende på parets könssammansättning. Enbart de lesbiska par där den födande mamman inseminerat sig i Sverige kan registrera den andra mamman som förälder. Om paret inseminerat utomlands eller använt en privat donator så måste den födande kvinnans partner adoptera

¹ Fr.o.m. den 1 januari 2016 öronmärks ytterligare 30 dagar till vardera föräldern.

barnet för att bli juridiskt erkänd som förälder. Adoptionsprocessen kan påbörjas först efter att barnet är fött och kan ta upp till ett år. Om barnet blivit till genom insemination utomlands har det alltså under adoptionsprocessen endast en juridisk förälder. Om paret valt en privat donator, t.ex. för att få en känd donator, så är donatorn juridiskt sett förälder fram till dess att närstående-adoptionen gått igenom. Insemination för lesbiska par har varit möjlig i Sverige sedan juli 2005 men då vissa landsting haft långa köer och höga patientavgifter så har en del par ändå valt att inseminera utomlands. För manliga samkönade par så har det visat sig svårt att skaffa gemensamma barn. De relativt få par som lyckats har oftast använt sig av en surrogatmamma utomlands då surrogat-mödraskap inte är tillåtet i Sverige.

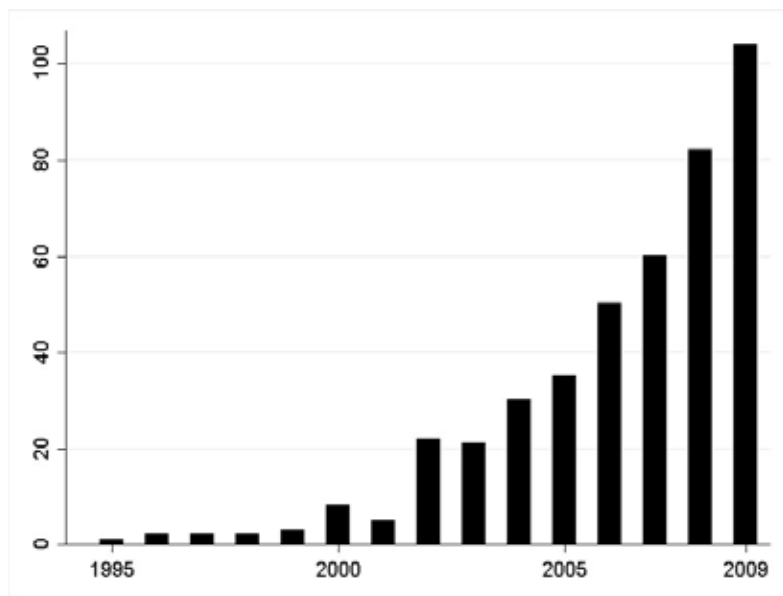
I maj 2009 blev äktenskapslagen könsneutral i Sverige. Samma äktenskaps-lagstiftning gäller nu för alla par oavsett könsammansättning. Dock finns fortfarande skillnaden kvar att när ett gift heterosexuellt par får barn så blir mannen automatiskt barnets juridiska far genom så kallad faderskapspresumption. Om en av makarna i ett samkönat par blir biologisk förälder så måste den andre maken adoptera barnet för att bli barnets vårdnadshavare såvida inte barnet blivit till genom insemination i Sverige. Sedan 2007 finns en färdig utredning som föreslår en könsneutral föräldraskapspresumption som ska gälla för en födande kvinnas partner oavsett kön. Utredningen har dock än så länge inte lett till förändrad lagstiftning.

3 Datakällor

Datamaterialet som används i den här studien kommer från svenska register som täcker hela befolkningen i Sverige mellan 16 och 65 år under perioden 1990 till 2010. Datamaterialet innehåller information som länkar gifta par, sambor med barn och registrerade partner med varandra och det går att se hur många barn i olika åldrar som bor i hushållet. Det innehåller också information som länkar barn med deras biologiska föräldrar och adoptivföräldrar t.o.m. år 2009. Från och med det år partnerskapslagen trädde i kraft, år 1995, går det att identifiera samkönade par som ingått partnerskap. Från dessa data har alla par valts ut som var gifta, sambor med barn eller registrerade partner och som fick sitt första barn tillsammans under perioden 1995–2010. Alla par där någon av partnerna hade barn sedan tidigare har tagits bort från urvalet. För individerna i de utvalda paren hämtas information om inkomster och andra variabler ut för varje år mellan 1990–2010. På så sätt kan individernas inkomster följas under en 20-års-period, innan och efter att de skaffade barn. En del individer är dock för unga under delar av perioden för att finnas med i data.

Med den här metoden så kan 538 samkönade par som fick sitt första barn tillsammans identifieras. Av dessa är nästan alla par lesbiska, enbart 36 manliga samkönade par med barn kan identifieras. Huvudorsaken till detta är troligen att det varit svårt för manliga par att skaffa gemensamma barn. På grund av det ringa antalet manliga par med barn så kommer analysen att göras på enbart lesbiska och heterosexuella par. Av de 502 lesbiska par med barn som kan identifieras i data så behålls de 389 par där det går att se vilken partner som fött barnet. Information om detta saknas för barn födda år 2010 samt för enstaka barn födda dessförinnan. Samtliga par i det slutgiltiga urvalet fick barn under åren 1996–2009.

Figur 1 visar ett histogram över antalet samkönade par som fick sitt första barn under åren 1995–2009. Eftersom information som länkar barn till sina föräldrar saknas för år 2010 så visas inte det året. Figuren visar en kraftig ökning av antalet samkönade par som skaffar barn under perioden. Ökningen beror antagligen både på förändringar i lagstiftningen och förändrade attityder i samhället som gjort det lättare för samkönade par att skaffa barn. Under samma period så fick ungefär 500 000 heterosexuella par sitt första barn tillsammans. Det stora antalet heterosexuella par i relation till antalet samkönade par med barn säger dock inget om andelen personer med olika sexuell läggning i samhället.

Figur 1 Antalet samkönade par som fick sitt första barn under åren 1995–2009

4 Inkomstfördelningen inom lesbiska och heterosexuella par

Nedan presenteras deskriptiv statistik för heterosexuella och lesbiska par med barn i Sverige. Detta för att ge en översiktlig bild av den ekonomiska situationen för och inkomstfördelningen inom dessa par. För att göra en rättvisande jämförelse mellan lesbiska och heterosexuella par med barn måste man ta hänsyn till att antalet lesbiska par ökade kraftigt under perioden samtidigt som reallönerna också ökade. Därför måste proportionerna av heterosexuella par vara fördelade på samma sätt över tid som de lesbiska paren så att jämförelsen av inkomster mellan paren blir rättvisande.

Tabell 1 visar deskriptiv statistik för de 389 lesbiska paren och 73 507 heterosexuella par som har valts ut slumpmässigt så att fördelningen av lesbiska och heterosexuella par blir proportionerlig över perioden (1995–2009). Partnerna i de lesbiska paren är uppdelade i den kvinna som födde barnet och hennes partner. Det här sättet att identifiera partnerna i lesbiska par gör att det går att dela in lesbiska och heterosexuella par på samma sätt nämligen i den partner som födde barnet (kvinnan i heterosexuella par) och hennes partner (mannen i heterosexuella par).

Som kan utläsas av tabellen så är lesbiska kvinnor något äldre än heterosexuella kvinnor när de får sitt första barn. Lesbiska par har mindre inkomstskillnader inom paret och är mer lika i ålder och utbildningsnivå. Den lesbiska partner som föder barnet har i genomsnitt något högre årsarbetsinkomst än sin partner året innan barnet föds. I heterosexuella par är det tvärtom vanligare att mannen har högre inkomster året innan paret får barn.

Figur 2 visar utvecklingen av årsarbetsinkomsterna (i 1 000-tals kronor, omräknat till 2008 års priser) för partnerna i lesbiska och heterosexuella par under sju år innan och upp till tio år efter att paren skaffat barn. Parens första barn föds under år noll i figuren. Grafen är konstruerad så att linjer dragits mellan medelvärdet för årsarbetsinkomsterna varje år. Figuren visar att heterosexuella kvinnors och den födande lesbiska partners arbetsinkomster sjunker kraftigt det år de föder barnet jämfört med året innan, troligen på grund av föräldraledighet. Den icke-biologiska lesbiska mammans arbetsinkomster verkar inte påverkas under barnets födelseår men sjunker till en lägre nivå det år barnet fyller ett år.

Inom de heterosexuella paren är inkomstgapet stabilt under åren innan föräldraskap med utvidgas kraftigt då paren får barn. Heterosexuella kvinnors inkomster verkar skifta permanent nedåt och sedan utvecklas svagare än innan de fick barn medan männens inkomster bara tillfälligt skiftar nedåt året efter att

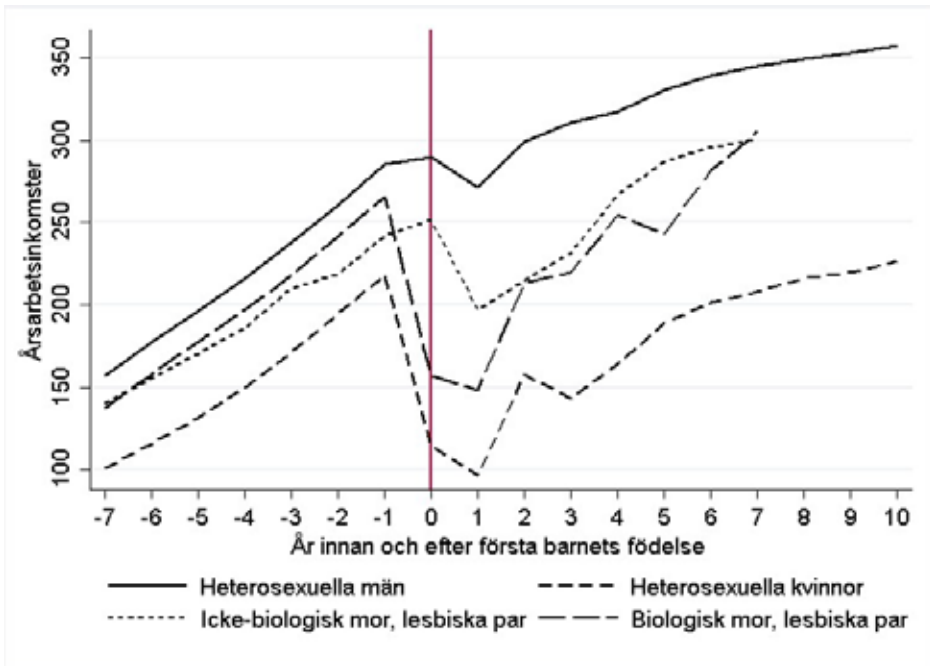
barnet fötts. Därmed består det ökade inkomstgapet inom heterosexuella par under många år framöver.

Inkomstgapet inom lesbiska par är i genomsnitt mindre än inom heterosexuella par innan paren får barn, utvidgas sedan under barnets första levnadsår för att sedan krympa igen. Födande partner i lesbiska par har högre inkomster innan de får barn än heterosexuella kvinnor och högre än den icke-födande partnern. En intressant skillnad mellan lesbiska och heterosexuella par är att den biologiska mamman i lesbiska par har en starkare inkomstutveckling efter att de blivit föräldrar än heterosexuella kvinnor. Detta trots att de, liksom heterosexuella kvinnor, upplever en stor initial nedgång i arbetsinkomster direkt efter barnets födelse.

Tabell 1 Deskriptiv statistik, lesbiska och heterosexuella par med barn

	Heterosexuella par	Lesbiska par
Första barnets födelseår	2007 (3)	2007 (3)
Ålder vid första barnets födelse, far/icke-biologisk mor	32,2 (5,0)	33,6 (6,1)
Ålder vid första barnets födelse, (biologisk) mor	29,9 (4,4)	32,9 (4,4)
Åldersskillnad inom par (år)	2,4 (3,9)	0,7 (5,5)
Antal utbildningsår, far/icke-biologisk mor	13,9 (2,5)	14,6 (2,5)
Antal utbildningsår, (biologisk) mor	14,5 (2,7)	14,6 (2,6)
Skillnad i antal utbildningsår inom par	-0,6 (2,8)	0,0 (2,7)
Årsarbetsinkomst, far/icke-biologisk mor	279 (211)	218 (147)
Årsarbetsinkomst, (biologisk) mor	207 (148)	242 (143)
Inkomstskillnad inom par innan föräldraskap	72 (206)	-24 (181)
Antal par	73 507	389

Not. Deskriptiv statistik för alla lesbiska och ett representativt urval av heterosexuella par som skaffade barn under åren 1995–2009. Tabellen visar medelvärden två år innan första barnet föds. Årsarbetsinkomster anges i 1000-tals kronor i 2008 års priser. Standardavvikelser inom parentes.

Figur 2 Utvecklingen av årsarbetsinkomster, partner inom par med barn

Not: I 1000-tals kronor, 2008 års priser. Avser partner i heterosexuella och lesbiska par innan och efter att de fick barn (vilket sker under år noll). Figuren är konstruerad genom att en linje sammanbinder årsmedelvärden inom respektive grupp.

5 Metod och urval

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka och jämföra arbetsfördelningen inom par med olika könssammansättning efter att de skaffat barn. Detta görs genom att studera hur inkomstgapet inom par med olika könssammansättning utvecklas efter att de fått sitt första barn. Utvecklingen av inkomstskillnaden mellan makarna används som ett mått på arbetsfördelningen inom paret. Om t.ex. mammans inkomster faller kraftigt efter att paret fått barn, men inte pappans, så kommer detta att leda till ett utvidgat inkomstgap inom paret. Detta kan tolkas som att mamman nu ägnar mindre tid åt lönearbete och mer åt hemarbete såsom barnomsorg, medan pappan lönearbetar ungefär lika mycket som förut. På så sätt är förändringar i inkomstgapet ett sätt att mäta hur makarna fördelar tid ägnat åt hemarbete/barnomsorg respektive tid ägnat åt lönearbete sedan de fått sitt första barn. Metoden att använda förändringar i inkomstgapet som ett mått på förändringar i arbetsfördelningen inom par är tidigare använd av t.ex. Angelov m.fl. (2016).

Den empiriska analysen bygger på en jämförelse av inkomstutvecklingen för lesbiska och heterosexuella par över tid, före och efter första barnets födelse. Med hjälp av regressionsanalys och en så kallad skillnader-i-skillnaderna-metod beräknas hur skillnaden i inkomstgapet mellan heterosexuella och lesbiska par förändras i och med att paren fått sitt första barn. Denna metod beskrivs utförligt i Moberg (2016). Lesbiska par har i genomsnitt en jämnare inkomstfördelning än heterosexuella par innan de får barn. För att få en så rättvisande jämförelse som möjligt så kommer därför enbart lesbiska och heterosexuella par som hade samma inkomstgap innan de fick barn och som fick barn under samma kalenderår att jämföras med varandra. Om inkomstskillnaderna utvecklas olika efter att paren fått barn så indikerar detta att föräldrapar med olika könssammansättning skiljer sig åt vad gäller val av arbetsfördelning.

Analysen görs på alla par där det går att hitta minst ett lesbiskt och ett heterosexuellt par som hade samma inkomstskillnad två år innan de fick barn och som fick barn under samma kalenderår². Detta urval av par görs från hela populationen av lesbiska och heterosexuella par under åren 1996–2009 då det går att identifiera barnets biologiska och adoptivföräldrar. Med denna urvalsmetod så återstår 389 lesbiska och 78 824 heterosexuella par, uppdelade i 235 hushållstyper där varje hushållstyp representerar en specifik kombination av en viss storlek på inkomstgapet två år innan paret fick barn och ett visst kalenderår för barnets födelse. Det är detta urval som används i regressionsanalysen.

Tabell 2 visar deskriptiv statistik för detta urval. Som synes i tabellen så har lesbiska och heterosexuella par på grund av urvalsmetoden nu samma genomsnittliga inkomstgap två år innan första barnet föds och samma födelseår för första barnet. Att det genomsnittliga inkomstgapet innan föräldraskap är negativt betyder att den födande kvinnan i lesbiska par och den heterosexuella kvinnan har högre inkomster än sina partner två år innan paren får barn. Inkomstgapen mäts nämligen som mannens/den icke-biologiska mammans inkomst minus kvinnans/den biologiska mammans inkomst. Tabellen visar att förutom likhet i inkomstgapen, så är de lesbiska och heterosexuella paren också mycket lika när det gäller nivån på inkomster innan föräldraskap. Detta är viktigt eftersom det visar att paren befinner sig i en liknande ekonomisk situation innan de får barn vilket gör dem mer jämförbara.

Figur 3 är skapad på samma sätt som Figur 2 och visar inkomstutvecklingen för parterna inom de lesbiska och heterosexuella paren. Som synes i figuren så är inkomstgapen och inkomstnivåerna mycket lika bland lesbiska och heterosexuella par under åren precis innan de får barn. Skillnader efter barnafödande

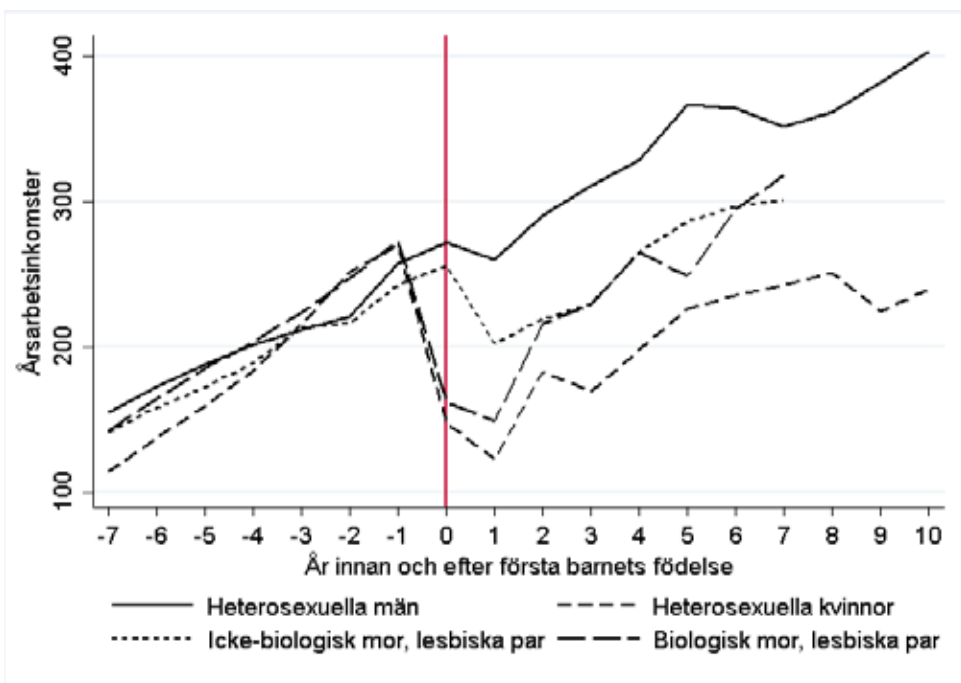
² Inkomstskillnaden inom par mäts i spann av 12 000 kronor per år då informationen om inkomster endast finns tillgänglig på årsbasis. Detta motsvarar spann om 1 000 kronor per månad.

beror därmed inte på att paren var olika redan innan de blev föräldrar. Liksom i Figur 2 som visade inkomstutvecklingen för ett representativt urval av alla heterosexuella par, så visar Figur 3 en kraftig förändring av inkomstgapet inom heterosexuella par, till kvinnans nackdel, efter barnets födelse. Detta visar att även bland heterosexuella par där kvinnan i genomsnitt tjänar något mer än mannen innan de får barn så påverkas kvinnans inkomster mer negativt av att få barn. Eftersom urvalet av lesbiska par är detsamma i Figur 3 som Figur 2 så är graferna likadana för dem i båda figurerna.

Tabell 2 Deskriptiv statistik, analysurvalet

	Heterosexuella par	Lesbiska par
Första barnets födelseår	2006 (3)	2006 (3)
Ålder vid första barnets födelse, far/icke-biologisk mor	32,2 (1,6)	34,0 (5,2)
Ålder vid första barnets födelse, (biologisk) mor	30,2 (1,7)	33,2 (3,8)
Åldersskillnad inom par (år)	2,0 (0,9)	0,8 (4,7)
Antal utbildningsår, far/icke-biologisk mor	14,0 (0,7)	14,7 (2,2)
Antal utbildningsår, (biologisk) mor	14,7 (0,8)	14,7 (2,2)
Skillnad i antal utbildningsår inom par	-0,7 (0,9)	0,0 (2,5)
Årsarbetsinkomst, far/icke-biologisk mor	221 (130)	217 (147)
Årsarbetsinkomst, (biologisk) mor	252 (146)	248 (149)
Inkomstskillnad inom par innan föräldraskap	-31 (216)	-31 (216)
Antal hushållstyper	235	235
Antal par	78 824	389

Not. Deskriptiv statistik för urvalet av lesbiska och heterosexuella par med barn som används i regressionsanalysen. Tabellen visar medelvärden två år innan första barnet föds. Årsarbetsinkomster anges i 1 000-tals kronor i 2008 års priser. Standardavvikelser inom parentes.

Figur 3 Utveckling av årsarbetsinkomster inom analysurvalet

Not. I 1 000-tals kronor, 2008 års priser) för parterna i heterosexuella och lesbiska par i analysurvalet, innan och efter att de fick barn (vilket sker under år noll). Figuren är konturerad genom att en linje sammanbinder årsmedelvärden inom respektive grupp.

6 Resultat

Tabell 3 visar resultat från skattningar som gjorts med skillnader-i-skillnaderna-metoden. Regressionsanalysen har gjorts på de 389 lesbiska och 78 824 heterosexuella par i urvalet som beskrivs i metodavsnittet. Siffrorna i tabellen är beräkningar av förändringen av inkomstskillnaden inom par efter att de fått barn. Förändringen av inkomstgapet är skattat så att gapet under barnets födelseår och fem år framåt, skattat varje år för sig, jämförs med inkomstgapet året innan barnet föddes. Tabellen visar förändringen i gapet mellan året innan barnet föddes och barnets födelseår, ”år 1” då barnets fyller ett år o.s.v. för varje år fram till det år då barnets fyller fem. Förändringen anges både i logpunkter, då inkomstgapet mäts som skillnaden i makarnas logaritmerade inkomster, och som procentuell förändring. Analysen tar hänsyn till kalenderår, skillnaden i makarnas ålder och utbildningsnivå, om makarna invandrat samt vilken typ av kommun paren bor i (t.ex. storstads- eller glesbygdskommun).

Tabell 3 Resultat av regressionsanalysen

	Heterosexuella par		Lesbiska par	
	Log-punkter	Procent	Log-punkter	Procent
Födelseår	111	202	92	150
År 1	151	352	71	103
År 2	94	157	12	13
År 3	113	209	21	24
År 4	86	137	33	39
År 5	62	85	-1	-1
Antal par	78 824		389	

Not. Tabellen visar förändringen i inkomstgapet inom lesbiska och heterosexuella par mellan året innan barnet föddes och barnets födelseår, år 1 o.s.v. för varje år t.o.m. det år då barnet fyller 5. Förändringen av inkomstgapet visas både i log-punkter och som procentuell förändring och är större för heterosexuella än för lesbiska par för alla år. Skillnaden är statistiskt signifikant för alla år. Förändringen av inkomstgapen har skattats med regressionsanalys med kontrollvariabler för kalenderår, skillnaden i makarnas ålder och utbildningsnivå, om makarna invandrat samt typ av hemkommun t.ex. storstad eller glesbygd.

Skattningarna kan tolkas på följande sätt, t.ex. för barnets födelseår: Under barnets födelseår så hade den genomsnittliga inkomstskillnaden inom de heterosexuella paren förändrats med 111 log-punkter (motsvarande 202 procent) jämfört med inkomstskillnaden innan paren fick barn. Eftersom inkomstgapet mäts som mannens inkomst minus kvinnans, och kvinnorna i genomsnitt hade högre inkomster innan paren fick barn, så betyder detta att inkomstgapet har skiftat så att mannen nu i genomsnitt har högre inkomster än kvinnan. Som kunde utläsas av Figur 3 så beror detta främst på att heterosexuella kvinnors inkomster sjunker kraftigt när de får barn.

Inkomstgapet inom lesbiska par förändrades i genomsnitt mindre än i heterosexuella par vilket innebär att lesbiska partner har mer lika inkomstutveckling än heterosexuella makar åren efter att de skaffat barn. Fem år efter att paren fått sitt första barn så är inkomstgapet inom lesbiska par i genomsnitt nästan exakt lika stort som innan barnet föddes då förändringen av gapet skattas till endast minus en procent för det år då barnet fyller 5 år jämfört med gapet innan barnet föddes ("År 5" i tabellen). Förändringen inom heterosexuella par är däremot fortfarande stor, 85 procent, för det år då barnet fyller 5 år. Alla skattningar är statistiskt signifikanta på minst 10-procentsnivå, de flesta på 1-procentsnivå.

Resultaten visar alltså att inkomstgapen inom lesbiska och heterosexuella par utvecklas olika under åren efter att de fått sitt första barn. Detta kan tolkas som att lesbiska och heterosexuella par, givet samma ekonomiska situation innan föräldraskap, tar olika beslut när de gäller hur mycket var och en av föräldrarna ska förvärvsarbeta och därmed också hur mycket tid varje förälder

ska ägna år barnomsorg och hushållsarbete. De lesbiska paren tycks välja en mer jämn fördelning än de heterosexuella paren som i högre utsträckning väljer en ojämn fördelning där mannen arbetar mer på arbetsmarknaden och kvinnan ägnar mer tid åt hemarbete och omsorg om barnet. Man kan därmed tolka resultaten som att de lesbiska paren är mer jämställda vad gäller inkomstutveckling och fördelning av hushållsarbete sedan de fått barn.

7 Hur kan skillnaderna i inkomstgapets utveckling mellan par förklaras?

I det här avsnittet diskuteras några olika faktorer och omständigheter som skulle kunna förklara varför heterosexuella par har en mer ojämn inkomstutveckling inom paret än lesbiska par efter att de blivit föräldrar. För en mer ingående diskussion hänvisas till Moberg (2016).

7.1 Fördelningen av föräldraledigheten

Eftersom det vanligaste är att mamman tar betydligt längre föräldraledighet än pappan så nämns fördelningen av föräldraledigheten ofta som en förklaring till en ojämn inkomstutveckling inom heterosexuella par. Om lesbiska par har en jämnare fördelning av föräldraledigheten så skulle detta kunna utgöra en förklaring till att inkomstgapet inte förändras på samma sätt som i heterosexuella par efter första barnets födelse.

Tabell 4 visar genomsnittligt uttag av föräldrapenning, och sannolikheten att ta ut någon föräldrapenning alls, i lesbiska och heterosexuella par under det år barnet föddes och året efter. Tabellen visar att fördelningen av uttaget är påfallande lika inom lesbiska och heterosexuella par, speciellt under barnets första levnadsår. Under barnets andra levnadsår så tar den icke-biologiska mamman i lesbiska par ut mer ledighet än heterosexuella fäder, men fortfarande långt mindre än den födande mamman³. Resultaten i Tabell 4 tyder på att lesbiska och heterosexuella par som har en liknande ekonomisk situation innan de får barn fördelar föräldraledigheten på ett likartat sätt, nämligen på så sätt att den födande partnern tar ut en första längre ledighetsperiod och den andra partnern sedan tar ut en kortare period. Detta trots att den födande partnern i båda typer av par i detta urval har en i genomsnitt högre inkomst och att det generellt sett är ekonomiskt fördelaktigt att låta den med längst inkomst

³ Nivån på föräldrapenningen beror på individens inkomstnivå innan ledigheten vilket komplicerar jämförelser mellan individer. En likhet i uttag av föräldrapenning kan dock här tolkas som en likhet i uttag av föräldraledighetsdagar eftersom makarna i de lesbiska och heterosexuella par som jämförs har mycket lika inkomstnivåer innan de fick barn.

vara hemma längst. Parens val av fördelning av föräldraledigheten kan alltså inte förklaras på ett enkelt sätt varken med ekonomiska incitament eller med skillnader i föräldraparens könssammansättning. Istället verkar det mest avgörande för fördelningen av föräldraledigheten vara vilken partner som födde barnet.

Tabell 4 Fördelning av föräldraledighet

	Hetero- sexuella män	Hetero- sexuella kvinnor	Icke-biologisk mor, lesbiska par	Biologisk mor, lesbiska par
Föräldrapenning, totalt uttag, barnets födelseår	4 (12)	59 (43)	4 (11)	61 (46)
Föräldrapenning, totalt uttag år 1	30 (35)	74 (44)	42 (40)	72 (48)
Andel som tar ut föräldrapenning, barnets födelseår	0,24 (0,43)	0,91 (0,28)	0,23 (0,42)	0,89 (0,32)
Andel som tar ut föräldrapenning, år 1	0,72 (0,45)	0,96 (0,19)	0,76 (0,43)	0,94 (0,24)

Not: Tabell 4 visar medelvärden för det totala uttaget av föräldrapenning, samt andelen som tog ut någon föräldrapenning, under respektive år för partnerna i heterosexuella och lesbiska par i analysurvalet. Föräldrapenningen anges i 1000-tals kronor i 2008 års priser. Standardavvikelser inom parentes.

7.2 Biologiska begränsningar

En skillnad mellan heterosexuella och lesbiska par är att i lesbiska par så kan båda föda barn.⁴ Denna skillnad innebär att lesbiska par kan välja vem i paret som ska föda barnet/barnen. Som visades i ovanstående avsnitt så är beslutet om vem av partnerna som föder barnet av avgörande betydelse för fördelningen av föräldraledigheten inom paret. Därför kan valet av vem i det lesbiska paret som föder parets andra barn påverka respektive partners inkomstutveckling - om samma kvinna föder även det andra barnet och därmed tar ut längre föräldraledighet påverkas hennes inkomstutveckling negativt.

Tabell 5 visar sannolikheten att heterosexuella kvinnor och partnerna i de lesbiska paren föder ett barn efter att det första är fött. Partnerna i de lesbiska paren är uppdelade i den partner som födde parets första barn och det första barnets icke-biologiska mor. Som kan utläsas av tabellen så föder 44 procent av de heterosexuella kvinnorna ett andra barn under den tid de kan observeras i

⁴ Detta antagande bygger på att partnerna i paren är cis-personer, d.v.s. ej transpersoner, men det gäller troligtvis de allra flesta av paren. En cis-person är en person vars biologiska kön överensstämmer med personens könsidentitet, d.v.s. personen är inte transperson/transsexuell.

data (t.o.m. 2010). Bland de lesbiska par som skaffar flera barn är det vanligast att partnerna föder varsitt barn. Det första barnets biologiska mor föder i endast 9 procent av fallen ett andra barn medan det första barnets icke-biologiska mor i 23 procent av fallen föder ett barn (som då blir parets andra barn). Totalt så får alltså cirka 32 procent av de lesbiska paren och 44 procent av de heterosexuella paren ett andra barn. Eftersom individerna bara observeras t.o.m. 2010 så kan det dock vara flera par som får ett andra barn senare.

Det kan finnas flera skäl till varför lesbiska par kan vilja turas om att föda barnen. För det första så är detta det enda sätt på vilket båda partnerna kan bli biologiska föräldrar. Den biologiska modern har också ofta en större juridisk trygghet då hon automatiskt blir barnets vårdnadshavare, medan den icke-biologiska mamman i de flesta fall måste adoptera barnet för att få samma juridiska rättigheter⁵. Att vara icke-biologisk förälder innebär därmed en risk eftersom man kan förlora all umgängesrätt med barnet t.ex. om paret separerar. Den biologiska mamman riskerar å sin sida att då bli lämnad med hela föräldraansvaret.

Att lesbiska par i lägre utsträckning än heterosexuella par skaffar ett andra barn, och att de i så fall oftast väljer att låta den andra partnern föda det barnet, kan vara en viktig förklaring till att inkomstgapen utvecklas så pass olika i lesbiska och heterosexuella par. Att heterosexuella kvinnor oftare föder ett till barn, och då tar en till längre period föräldraledighet, påverkar deras inkomstutveckling negativt. Lesbiska partners inkomstutveckling påverkas å sin sida av att de mer sällan får ett till barn och de, om de skaffar ett till barn, troligen låter den andra partnern ta mer av föräldraledigheten den gången.

Tabell 5 Andel som föder ett andra barn

	Heterosexuella kvinnor	Första barnets icke-biologisk mor, lesbiska par	Första barnets biologisk mor, lesbiska par
Sannolikhet att föda parets andra barn	0,44 (0,36)	0,23 (0,40)	0,09 (0,26)

Not: Tabell 5 visar sannolikheten att heterosexuella kvinnor och partnerna i de lesbiska paren föder ett nytt barn efter att det första är fött, som då blir parets andra barn. Eftersom individerna bara observeras t.o.m. år 2010 så kan dock flera par få ett andra barn senare. Därför visar tabellen troligen en underskattning av den verkliga andelen som fick ett andra barn. Standardavvikelser inom parentes.

⁵ Vid insemination i Sverige, vilket varit tillåtet för lesbiska par sedan 2007, så blir båda mammorna automatiskt vårdnadshavare.

7.3 Påverkar partnernas kön beslutsprocessen inom par?

Att lesbiska och heterosexuella par fattar olika beslut vad gäller fördelningen av lönearbete och hemarbete skulle kunna bero på att beslutsprocessen inom paren ser olika ut. Könssammansättningen inom paret kan påverka beslutsfattandet på flera olika sätt. Det har t.ex. föreslagits att heterosexuella par använder traditionella könsroller som en ”tumregel” vid beslut om arbetsfördelningen inom hemmet (Badgett, 2003). Lesbiska partner skulle visserligen kunna ”ta på sig” varsin könsroll och använda samma tumregel men tidigare studier av lesbiska par, främst djupintervjustudier, tyder på att så oftast inte är fallet. Istället så verkar det vara vanligt att lesbiska par använder ”rättvisa” som princip vid beslut inom paret både när det gäller partnernas karriärmöjligheter och fördelningen av hemarbete (Badgett, 2003, Blumstein och Schwartz, 1983, Malmquist, 2015, Peplau och Fingerhut, 2007, Reimann, 1997).

En annan möjlig förklaring är att makarnas kön direkt påverkar maktfördelningen inom paret. Inom nationalekonomi ses beslutsprocessen inom par ofta som en förhandling mellan makarna. Man kan tänka sig att män har en starkare förhandlingsposition p.g.a. sitt kön i och med att samhällets normer tillskriver mer makt till dem (detta har föreslagits av t.ex. Alesina m.fl., 2011). Eftersom könsnormer inte kan antas påverka maktrelationerna i lesbiska par på samma sätt så kan andra faktorer, t.ex. partnernas relativa inkomster, vara viktigare för maktbalansen inom dessa par. Olikheter i fördelningen av förhandlingsmakt kan leda till att olika beslut tas inom par med olika könssammansättning. Beslutsprocessen inom lesbiska par är också annorlunda eftersom de även måste besluta vilken partner som ska föda parets barn. Partnernas inställning till biologiskt moderskap kommer därför att vara avgörande för partnernas inkomstutveckling givet att den partner som faktiskt föder barnet är föräldraledig längre.

Det har också föreslagits att individers könsidentitet kan påverka deras preferenser och därigenom påverka parens beslut. Enligt den modell som Akerlof och Kranton (2000) föreslår så agerar individen enligt normerna för den identitet de tillskrivits av samhället, t.ex. som ”man” eller ”kvinna”, då detta ger individen nytta och lycka. Om makarna i ett heterosexuellt par agerar enligt normerna för deras könsidentitet så kan detta förklara att de väljer en traditionell uppdelning av marknads- och hushållsarbete även då en könsbunden uppdelning inte ter sig som det ekonomiskt rationella valet. Eftersom båda parterna i lesbiska par har samma könsidentitet så är situationen annorlunda för dem. Följer man samma typ av resonemang för lesbiska par så borde de välja att fördela ”kvinnliga” arbetsuppgifter mer jämt inom paret då detta bekräftar

deras identiteter som kvinnor. Detta resulterar i en mer jämställd arbetsfördelning inom lesbiska par.

8 Slutsatser

I den här studien jämförs inkomstskillnaderna inom lesbiska och heterosexuella par, innan och efter att paren skaffat barn. Genom att jämföra hur inkomstgapet inom paren förändras när de får barn är det möjligt att lära sig mer om betydelsen av föräldraparens könssammansättning för arbetsfördelningen inom familjen. Analysen visar att inkomstskillnaderna är mindre i lesbiska än i heterosexuella par efter att paren fått barn, även när man jämför lesbiska och heterosexuella par som hade samma inkomstskillnad innan de blev föräldrar. Heterosexuella mäns inkomster påverkas minst av att bli förälder, medan heterosexuella kvinnors inkomster faller kraftigt när barnet föds och sedan utvecklas svagare än männens. Sammantaget leder detta till en långvarigt mer ojämförd inkomstfördelning inom de heterosexuella paren efter att de blivit föräldrar. Detta trots att kvinnorna i de heterosexuella par som studeras här i genomsnitt har högre inkomster än männen innan paren fick barn. De lesbiska paren får initialt ett större inkomstgap efter att de fått sitt första barn, främst p.g.a. att den partner som fött barnet tar ut längre föräldraledighet, men efter detta blir gapet åter mindre. Under åren därefter har lesbiska par generellt en betydligt mer jämlik inkomstutveckling än heterosexuella par. Då det är rimligt att anta att samma mängd omsorgsarbete krävs av både lesbiska och heterosexuella föräldrar, och att högre arbetsinkomster innebär att man ägnar mer tid åt lönearbete, så tyder resultaten på att lesbiska par har en mer jämn fördelning av omsorgsarbete och förvärvsarbete inom paret. Slutsatsen är därmed att även vid jämförbara ekonomiska förhållanden innan paren fick barn så väljer lesbiska par en mer jämställd arbetsfördelning. Eftersom paren tar sina beslut utifrån liknande ekonomiska förhållanden så tyder resultaten på att deras val av arbetsfördelning inte enbart kan förklaras som ett ekonomiskt rationellt beteende utan även kan relateras till t.ex. könsnormer.

Referenser

- Akerlof, G. A. och R. E. Kranton (2000). Economics and identity. *The Quarterly Journal of Economics* 115(3), 715–753.
- Alesina, A., A. Ichino, och L. Karabarbounis (2011). Gender-based taxation and the division of family chores. *American Economic Journal: Economic Policy* 3(2), 1–40.
- Angelov, N., P. Johansson, och E. Lindahl (2016). Parenthood and the gender gap in pay. *Journal of Labor Economics (Forthcoming)* 34(3).
- Badgett, M. L. (2003). *Money, myths, and change: The economic lives of lesbians and gay men*. University of Chicago Press.
- Blumstein, P. och P. Schwartz (1983). *American couples: money, work, sex*. New York: Morrow.
- Dröbe, M. och M. Stanfors (2009) Does parenthood strengthen a traditional household division of labor? Evidence from Sweden. *Journal of Marriage and Family* 71(1).
- Malmquist, A. (2015). Pride and prejudice: Lesbian families in contemporary Sweden.
- Moberg, Y. (2016). Does the gender composition in couples matter for the division of labor after childbirth? *IFAU Working paper 2016:8*.
- Peplau, L. A. och A. W. Fingerhut (2007). The close relationships of lesbians and gay men. *Annu. Rev. Psychol.* 58, 405–424.
- Reimann, R. (1997). Does biology matter?: Lesbian couples' transition to parenthood and their division of labor. *Qualitative Sociology* 20(2), 153–185.
- SCB (2012). Nu för tiden – en undersökning om svenska folkets tidsanvändning år 2010/11. *Levnadsförhållanden rapport 123*.

IFAU:s publikationsserier – senast utgivna

Rapporter

- 2016:1** Engdahl Mattias och Anders Forslund ”En förlorad generation? Om ungas etablering på arbetsmarknaden”
- 2016:2** Bastani Spencer, Ylva Moberg och Håkan Selin ”Hur känslig är gifta kvinnors sysselsättning för förändring i skatte- och bidragssystemet?”
- 2016:3** Lundin Martin, Oskar Nordström Skans och Pär Zetterberg ”Kåren och karriären: studentpolitiken som språngbräda”
- 2016:4** Brommesson Douglas, Gissur Erlingsson, Johan Karlsson Schaffer, Jörgen Ödalen och Mattias Fogelgren ”Att möta den högre utbildningens utmaningar”
- 2016:5** Egebark Johan ”Effekter av skatter på ungas egenföretagande”
- 2016:6** Mannelqvist Ruth, Berndt Karlsson och Bengt Järholm ”Arbete och arbetsmarknad i sjukförsäkringen”
- 2016:7** Rosenqvist Olof ”Rösträtt och ungdomars kunskap om politik”
- 2016:8** Lindgren Karl-Oskar, Sven Oskarsson och Mikael Persson ”Leder bättre tillgång till utbildning till ökat politiskt deltagande?”
- 2016:9** Moberg Ylva ”Är lesbiska föräldrar mer jämställda?”

Working papers

- 2016:1** Bastani Spencer, Ylva Moberg och Håkan Selin “Estimating participation responses using transfer program reform”
- 2016:2** Lundin Martin, Oskar Nordström Skans och Pär Zetterberg “Leadership experiences, labor market entry, and early career trajectories”
- 2016:3** van den Berg Gerard J., Lena Janys, Enno Mammen och Jens P. Nielsen ”A general semiparametric approach to inference with marker-dependent hazard rate models”
- 2016:4** Egebark Johan “Effects of taxes on youth self-employment and income”
- 2016:5** Holmlund Helena “Education and equality of opportunity: what have we learned from educational reforms?”
- 2016:6** Rosenqvist Olof “Rising to the occasion? Youth political knowledge and the voting age”
- 2016:7** Lindgren Karl-Oskar, Sven Oskarsson och Mikael Persson “How does access to education influence political candidacy? Lessons from school openings in Sweden”

2016:8 Moberg Ylva “Does the gender composition in couples matter for the division of labor after childbirth?”

Dissertation series

2015:1 Egebark Johan “Taxes, nudges and conformity. Essays in labor and behavioral economics”

2015:2 Blind Ina “Essays on urban economics”